

MECMUATÜ'N-NEZAIR'İN YENİ BİR NÜSHASINA DAİR

Yrd. Doç. Dr. Turgut KARABEY*

Eski Türk Edebiyatı'nın önemli kaynaklarından biri de her devirde şiir meraklıları tarafında sevilen ve okunan şairlerin toplandığı şiir mecmuaları ile nazire mecmualarıdır. Bunlar hangi devirlerde, hangi çevrelerde hangi şairlerin daha çok okunduğunu ve hangi şairler üzerinde etkili olduğunu gösteren önemli belgeler arasında yer alır. Şairlerin birbirine yazdıkları nazireleri toplayan nazire mecmualarında, hangi şairlerin hangi devir ve şairler üzerinde etkili olduklarını ve hangi şairlerin de kimlerden etkilendiklerini tesbit etmek ve ayrıca şua tezkirelerinde bulunmayan bir çok şair ve şiire rastlayıp edebiyat dünyasına tanıtmak mümkündür.

Öte yandan şiir dil ve mazmunlarının tarihi gelişimini de bu mecmualardan kolayca takip edebiliriz.

XV. yüzyıl Türk Edebiyatının önemli kaynaklarından biri ve nazire mecmualarının ilki Ömer b. Mezd'in 840/1437 yılında tamamladığı Mecmuatü'n-nezairdir. 1928 yılından bu yana üzerine çeşitli yazılar yazılmış ve nihayet Doç.Dr. Mustafa Canpolat tarafından hazırlanan ilmi bir çalışma 1982 yılında Türk Dil Kurumu yayınları arasında yer almıştır: 367.s.

Bu konuda tek yazma üzerinde çalışma yapmanın yararları yanında çok da sakıncaları olduğu erbabınca bilinen önemli bir gerçektir. Canpolat elindeki sınırlı verilerle bu güçlükleri yenerek transkripsiyonlu şekilde eseri yayınladı. Bu yayından Mecmuatü'n-nezair 'in tek yazma nüshasının bu gün Oxford'da School of Oriental and African Studies kitaplığında olduğunu öğreniyoruz. Böyle değerli bir eserin

---

* Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Öğretim Üyesi.

elde tek yazma nüshasının bulunması ve üstelik başta bir varak eksik olması üzücü bir şeydir. Daha sonra kütüphanelerde yaptığım çalışmalarda bu eserin ikinci bir yazma nüshasına Atatürk Üniversitesi Kütüphanesi Karahanoğlu bağış kitapları arasında rastladım. Bu eseri tanıtıp ikinci baskısında düzeltmelere gidilmesini düşünürken Mecmuatü'n-nczairün Ankara'da Türk Dil Kurumu Yayınları arasında 1995 yılında tıpkıbasımıyla birlikte tekrar yayınlandığını gördüm. Bu yazıda bulduğum bu yazmayı kısaca tanıtarak Mustafa Canpolat Bey'in değerli çalışmasına katkıda bulunmak ve bu yazmayı ilim dünyasına sunarak bu eserin ikinci bir nüshasının bizde olduğunu ve ayrıca kütüphanelerimiz tararırsa daha birçok tek yazma nüshaları olan eserlerin belki yeni nüshaları bulunacağı kanaatindeyim. Mecmuatü'n-nczairün bu yazma nüshası Atatürk Üniversitesi Karahanoğlu Bağış kitapları no: 10d 91 de kayıtlı olup nüsha tavsifi şöyledir; 124yk (71b-195b arası) .!00x160(70x100) mm13. satır ince beyaz kağıt. Ta'lik yz (Başlıklar ve şiirler siyah mürekkeble ve cetveli.) Deri kaplama cilt. Miklebli.

868/1463 tarihinde Derviş Mehmet adlı bir müstensih tarafından istinsah edilmiştir.

Baş:

Hamd-i bi-hadd ol vahide kim hürriyetün celal-i tesavir-i akıldan müberradur.

Son:

Günahın yüzine urma ilahi

Getürme yüzine ayb-ısiyahi

Yazıda hareke kullanılmamış, diğer nüshada ümiz dizar, şeklinde yazılmış olan bu tür kelimeler bu yazmada ümid, didar şeklindedir.

Mecmuatü'n-nczairün mensur mukaddimesi bu yazmada şöyle başlıyor:

70b (1) Hamd-i bi-hadd ol vâhîde kim hüviyyetün celâl-i tesâvir-i akıldan müberrâdur .(2) Ve senâ-yı bi-add ol samede olsun kim kemâl-i uluhiyyeti keyfiyyet-i (3) evhâmdan muarrâdur. Ol mübdi ki cevher-i insânî egerçi gûş-mâl-ı ¹اهبطوا¹ bula. Uluvv-i evcinden haziz-i havass u şehevâta nüzul buyurdi. Giru (5) kemend-i

¹ "İnin" Kur'an-ı Kerim, Bakara 2/36, 38, 61.

تعلوا² ü cezbe-i tekeilüm ile selsebile sebil virdi. Ve nev-i insanı (6) saye-i mahlukat u kaffe-i mevcudat üzerine لقد خلقنا الانسان³ (7) teşriifiyle mahsus eyledi. وصوركم⁴ tırazıyla bezedi. Ve nev-i insan (8) ortasından ki şumus-ı felek-i uluhiyyet ü nücum-ı semavi-yi rububiyyet (9) dürerler. Nübüvvetün vilayetinin tac u tahtı birle müzeyyen ü müşerref eyledi. (10)
يا داود انا جعلناك خليفة في الارض فاحكم بين الناس بالحق⁵

Elimizdeki yazma nüshada bundan sonraki (71a-71b) sayfası eksik. Canpolat'ın kullandığı nüshada ise bu eksik sayfa bulunmaktadır. Yukarıdaki sayfa da ondaki yazmada yok. Dolayısıyla benim bulduğum bu yazmayla eserin eksikliği tamamlanmış oluyor. Bendeki yazmada sayfa şöyle devam ediyor:

72a (1) Her birisinin heva-cuy u dua-guyıyam. Ümid oldur kim huzurlarına (2) erişdüricek makbul olına ve mutala'a kılınup mecbul biline. Ger vezinde (3) vü lafzda kitabetden ü kıra'atdan sehv olunup sekamet bulunursa (4) ıslah-ı nazm ile anı mevzun buyurular ve dahı bu da'i-yi du'a-guyı hayr du'ayile (5) analar. İnşa'allahu ta'ala v'ahsene tevfikihı ve bu kitabı gören kişiler (6) ümid oldur ki bu Ömer bendeyi du'adan unutmayalar

(7) 1. Muradum bunca sözlerden du'adur
Du'adur ol ki her derde devadur

(8) 2. Çı ger tir-i kazanun reddi yokdur
Du'a kalkanı gibi seddi yokdur

(9) 3. Bizi her kim du'ayile ana ol
Hudaya lutf u rahmet kıl ana bol

² “Geliniz” Kur'an-ı Kerim Al-i İmran 3/61, 64, 167; Nisa 4/61; Maide 5/104; En'am 6/151; Munâfikûn 63/5.

³ “Andolsun biz insanı yarattık. Kur'an-ı Kerim Hicr 5/26.

⁴ “Size şekil verip” Kur'an-ı Kerim, Mûmin (Gâfir) 40/64.

⁵ “Ey Davud! Biz seni yeryüzünde halife yaptık. O halde insanlar arasında adaletle hükmet.” Kur'an-ı Kerim, Sad 38/26.

- (10) 4. Sözü'm evvel du'a ahir du'adur
Du'alar Hakk katında çün revadur
- (11) 5. Ömer senden anı ister eya Hakk
Kara yüzini anun eylegil ak
- (12) 6. Varıcak hazretüne lutfun işle
Muhammed yüzi suyına bağışla
- (13) 7. Günahın yüzine urma ilahi
Getürme yüzine ayb-ı siyahı

72b (1) Ve dahı bu kitabun adı sec' ile düşmişdür, işbu resme kim

Mecmuatü'n-nezayir
Nüzhet-geh-i defâtir
Saykal-zen-i havatır
Dür-i dür-i cevahir

İki bahr ile(2) takti' olunur mesela kim:

Müstef'ilün fe'ülün müstefilün feülün (3) gerekse işbu resme

takti' ile :

Mef'ülü failâtün mefülü failâtün

(4) ten tani ten tena ten ten tani ten tena ten v'es-selam

Bu yazmada 79 şairin 336 şiiri yer almaktadır. Şairlerin alfabetik olarak adları ve yazdıkları şiirlerin sayısı şöyledir:

Abdu'r-rahim	1
Acem Mevlevi	1
Adil	1
Ahi	1
Ahmed	2

Ahmed-i Da'i	10
Ahmedi	27
Akbıyk	1
Alayi	6
Ali	2
Askeri	1
Bahşayış	1
Baha	1
Bayram	4
Behram Ođlı	3
Cemali	1
Cevri	1
Dehhani	4
Dil-suz Muhammed	1
Ekmel	3
Eř'ari	1
Ezheri	4
Fethe'd-din	1
Fethi-yi Tebrizi	1
Gül-řehri	1
Haki	1
Hakim Ođlı	2
Halveti	1
Harimi	1
Hasan Ođlı	1
Hassan	12
Huyi Hüseyn	1
Hümayi	1
Hüseyn	3

Hüseyini	1
İşki	7
İmad	1
Katibi	9
Kerimi	2
Kussa-han İşki	2
Kimya	1
Köylüce	3
Lebibi	1
Lutfi	1
Ma'cuni Hasan	1
Mahmudi	2
Mansur	1
Muhammed	1
Muhammed-i Sinobi	1
Muhibbi	1
Muhsin	1
Mukbil	1
Mukimi	18
Musi	3
Na'imi	1
Namusi	13
Nebi	10
Nesimi	8
Neşati	1
Ömer	66
Rızayi	1
Safî	5
Sahibi	3

Sa'idi	1
Sayrafî	1
Sinan	6
Sultan Ahmed	1
Süleyman	2
Şemsi (Şirvani)	10
Şevki	2
Şeyh	2
Şeyhi	10
Şeyh Ođlu	3
Şirazi	8
Tac Ahmed	1
Taci	1
Ulvi	4
Yahya Ođlu	3
Zeyni	1

Prof. Dr. Mustafa Canpolat'ın yayınladığı Mecmuatü'n-nezair ,84 şairin yazdığı 397 şiir yer alan zengin bir nüsha olmasına rağmen benim tanıttığım nüshada bulunan Ali:2, Cemali:1, Eş'ari:1, Fethi-yi Tebrizi:1, Haki:1, Hümayi:1, Katibi:9, Kerimi:2, Muhibbi:1, Rızayi:1, ve Şevki:2, gibi 11 şair ve onlara ait 22 şiir onda bulunmamaktadır.

Şu halde bu yeni nüsha , Mecmuatü'n-nezair'in yeni baskısına dahil edilirse eksiklikleri giderilmiş daha zengin ve mükemmel bir yayın ortaya çıkacaktır.